

Nakts putnu (lauksaimniecības zemēs) uzskaišu metodika

Autors: O. Keišs

Uzskaišu mērķis:

- 1) reģistrēt naktsputnu skaita izmaiņas ilgākā laika posmā,
- 2) iegūt ziņas par lauksaimniecības zemes izmantošanas ietekmi uz naktsputnu populācijām Latvijā.

Parauglaukums jāizvēlas tā, lai tajā naktsputnus varētu uzskaitīt **vairākus gadus pēc kārtas** – tikai tādām uzskaitēm, kas veiktas vairākus gadus vienā un tajā pašā maršrutā būs patiesa vērtība. Maršrutā ieteicams iekļaut visus apkārtnē sastopamos atklātos biotopus (t.i. ne tikai pļavas, bet arī tīrumus). Izdevīgi ir izveidot aplūveida maršrutu un apbraukāt to ar divriteni. Protams, var iet arī kājām, taču nav ieteicami par 3 km īsāki maršruti. Vislabākie maršruti ir apmēram 10 km gari.

Pirms uzskaites obligāti katru gadu jāapskata maršruts dienā un kartē jāiezīmē zemes izmantošana šajā gadā – parauglaukumā pieejamie biotopi. Lauka apstākļos var kartē iezīmēt tikai biotopu robežas, bet vēlāk biotopi obligāti jāiekrāso pēc iespējas atšķirīgākās krāsās. **Biotopu robežām uz kartes jābūt labi saskatāmām, kā arī skaidri saskatāmai jābūt parauglaukuma ārējai robežai. Jānorāda arī kādā krāsā katrs biotops ir iekrāsots!** Ar labi saskatāmu līniju jāiezīmē maršruts, pa kuru pārvietojas novērotājs. **Visi krāsojumi ir jāizpilda RŪPĪGI!**

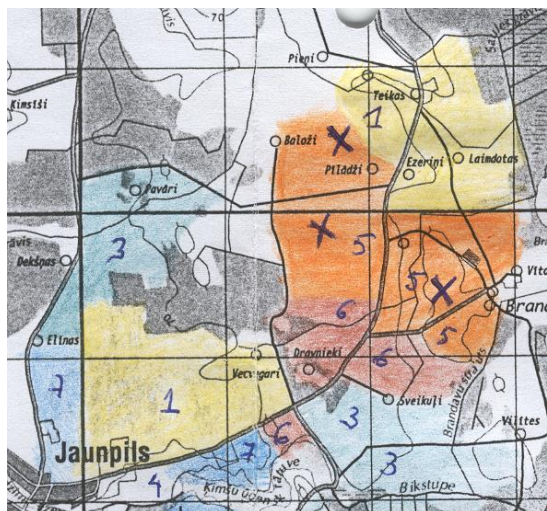
Uzskaiti veic novērotājs, lēni pārvietojoties pa jau iepriekš izvēlēto maršrutu un reģistrē katru **visus dzirdētos putnus** kartē, kurā jau iezīmētas biotopu robežas. Katru gadu jāveic divas uzskaites laikā no 1. jūnija līdz 30. jūnijam. Otrā uzskaitē jāizdara ne ātrāk kā pēc nedēļas. Ja šajā laikā gaidāma pļavu pļaušana, tad abas uzskaites jācenšas veikt **pirms pļaušanas**. Griezes visintensīvāk griež naktī no 23:00 līdz 3:00, kad arī jāveic uzskaitē. Uzskaitē nepieciešami labi laika apstākļi – naktīs, kad gaidāmas salnas, uzskaiti nevajag veikt, tāpat jāizvairās no liela vēja, kas samazinās dzirdamību un lietus, kas samazinās dzirdamību un padarīs uzskaiti novērotājam nepatīkamu. Laiku (t^o, vēju, mākoņus) īsi raksturo gan pirms, gan pēc uzskaites tieši maršruta vietā. Pieraksta arī uzskaites sākuma, beigu laiku.

Rezultātus noformē uz uzskaites veidlapas un kartes. Uz kartes vispirms atzīmējiet maršrutu un, apmeklējot to pirms uzskaites – dienā, iezīmējiet kartē biotopu robežas. Un apsekotās teritorijas robežas – cik tālu var dzirdēt griezes, ņemot vērā maršruta topogrāfiju? Uzskaites laikā kartē atzīmējiet dzirdētos naktsputnus. Pēc uzskaites nekavējoties pārrakstiet lauka piezīmes uzskaites veidlapā. Uzskaišu maršruti bez kartēm, uz kurām redzamas apsekojamās teritorijas robežas nav izmantojami, jo nav zināma to aptvertā platība. Rezultāti jāiesūta mēneša laikā pēc pēdējās uzskaites.

Jālieto šādas **biotopu kategorijas**: **1) kultivētas pļavas** – sēti, daudzgadīgie zālāji, kas izveidojušies cilvēku darbības rezultātā, iekultivējot dabiskos zālājus: nosusinot augsni, novācot krūmus, ciņus, celmus, akmeņus un izveidojot jaunu zelmeni, ko pareizi kopj un mēslo. Kultivētos zālājus nereti pļauj vairākas reizes sezonā, lai iegūtu zaļbarību, skābbarību vai sienu; **2) nekultivētas pļavas** – zālaugu kopas, kurās nav veikti nekādi zelmeņa uzlabošanas pasākumi: nosusināšana, pārrāšana, zāļu sēklu maisījumu sēja, mēslošana u. tml. Šos zālājus pļauj tikai vienu reizi vasarā; **3) kultivētas ganības** – sēti (daudzgadīgie zālāji) vai ievērojami ielaboti un mēsloti zālāji (sīkāk sk. “kultivētas pļavas”), kurus izmanto lopu ganīšanai; **4) nekultivētas ganības** – pusdabiski zālāji ar dabisku zelmeņa sastāvu, kuri nav sēti (sīkāk sk. “nekultivētas pļavas”) un kurus izmanto lopu ganīšanai; **5) ziemāji** – ziemas rudzu, ziemas kviešu, ziemas miežu un tritikāles sējumi; **6) vasarāji** – auzu, vasaras miežu, vasaras kviešu, vasaras rudzu, griķu un mistra sējumi; **7) rušināmkultūras** – kartupeļu, biešu u. tml. lauki, šī kategorija ir saukta arī par “citu aramzemi”; **8) pļavas atmatā** – pamesti zālāji (pļavas un ganības), kuri vairs netiek nekādi apsaimniekoti; **9) aramzeme atmatā** – pamestas aramzemes, kuras pirms

pamešanas tika artas; **10) nezināmas izcelsmes atmatas** – pamestas lauksaimniecības zemes ar nenoskaidrotu pēdējo lietošanas veidu; **11) krūmāji** – lauksaimniecības zemes, kurās jau dominē agras meža sukcesijas stadijas – galvenokārt jaunas vītoli (*Salix spp.*), bērzu (*Betula spp.*) un alkšņu (*Alnus spp.*) audzes; **12) citi biotopi (obligāti jānorāda, kādi!)** – dažādi citi biotopi, piemēram, īpašas lauksaimniecības kultūras (rapsis).

Paraugu biotopu atzīmēšanā uz kartes:

X – griežu novērošanas vietas 1. uzskaitē

1) – kultivētas pļavas;

3) – kultivētas ganības;

4) – nekultivētas ganības;

5) – ziemāji;

6) – vasarāji;

7) – cita aramzeme

Paraugam izmantota Aijas Zāgmanes 2001. gada uzskaites karte

Pielikumi

1. pielikums – Naktspatnu anketa

2. pielikums – Pašnovērtējuma anketa

NAKTSPUTNU UZSKAITE

Uzskaites gads: ..... Maršruta nosaukums: .....

Uzskaitē veikta: kājām; ar divriteni; Novērotājs: .....

I. uzskaites datums __. __.20__ . no pl.: ____ līdz pl.: ____ gaisa t° sākumā: __ °C, beigās __ °C

Uzskaitītās GRIEZES <i>Crex crex</i> :		
Biotops	Griežu skaits	Biotopa kopējā platība parauglaukumā (šī aile novērotājam NAV jāaizpilda)
Kultivētas pļavas		
Nekultivētas pļavas		
Kultivētas ganības		
Nekultivētas ganības		
Ziemāji		
Vasarāji		
Rapsis		
Rušināmkultūras		
Pļavas atmatā		
Aramzeme atmatā		
Izcirtumi		
Krūmi		
Cits:.....		
Kopā:		

CITI uzskaitītie naktspuņi	
Suga	Skaits
1. Paipala <i>Coturnix coturnix</i>	
2. Dumbrcālis <i>Rallus aquaticus</i>	
3. Ormanītis <i>Porzana porzana</i>	
4. Mērkaziņa <i>Gallinago gallinago</i>	
5. Ausainā pūce <i>Asio otus</i>	
6. Kārklu ķauķis <i>Locustella naevia</i>	
7. Upes ķauķis <i>Locustella fluviatilis</i>	
8. Seivi ķauķis <i>Locustella luscinioides</i>	
9. Ceru ķauķis <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	
10. Krūmu ķauķis <i>Acrocephalus dumetorum</i>	
11. Purva ķauķis <i>Acrocephalus palustris</i>	
12. Niedrustrazds <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	
13. Lakstīgala <i>Luscinia luscinia</i>	
14.	
15.	
16.	
17.	

putni jāatzīmē kartē un jānumurē, numuru atšifrējums jāraksta tabulā šīs lapas otrā pusē

II.uzskaites datums __. __.20__ . no pl.: ____ līdz pl.: ____ gaisa t° sākumā: __ °C, beigās __ °C

Uzskaitītās GRIEZES <i>Crex crex</i> :		
Biotops	Griežu skaits	Biotopa kopējā platība parauglaukumā (šī aile novērotājam NAV jāaizpilda)
Kultivētas pļavas		
Nekultivētas pļavas		
Kultivētas ganības		
Nekultivētas ganības		
Ziemāji		
Vasarāji		
Rapsis		
Rušināmkultūras		
Pļavas atmatā		
Aramzeme atmatā		
Izcirtumi		
Krūmi		
Cits:.....		
Kopā:		

CITI uzskaitītie naktspuņi	
Suga	Skaits
1. Paipala <i>Coturnix coturnix</i>	
2. Dumbrcālis <i>Rallus aquaticus</i>	
3. Ormanītis <i>Porzana porzana</i>	
4. Mērkaziņa <i>Gallinago gallinago</i>	
5. Ausainā pūce <i>Asio otus</i>	
6. Kārklu ķauķis <i>Locustella naevia</i>	
7. Upes ķauķis <i>Locustella fluviatilis</i>	
8. Seivi ķauķis <i>Locustella luscinioides</i>	
9. Ceru ķauķis <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	
10. Krūmu ķauķis <i>Acrocephalus dumetorum</i>	
11. Purva ķauķis <i>Acrocephalus palustris</i>	
12. Niedrustrazds <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	
13. Lakstīgala <i>Luscinia luscinia</i>	
14.	
15.	
16.	
17.	

putni jāatzīmē kartē un jānumurē, numuru atšifrējums jāraksta tabulā šīs lapas otrā pusē

Novērotāja adrese: .....

Tālrunis: .....; Skrejrunis: .....; E-pasts: .....

Aizpildīšanas datums: .....; Paraksts: .....

Lūdzu rezultātus iesūtīt nekavējoties pēc pēdējās uzskaites! PALDIES PAR CENTĪBU!

NAKTSPUTNU UZSKAITE (2. lapas puse; ..... lapa)

Maršruta nosaukums: .....; **Novērotājs:** .....

I. uzskaite (datums):				II. uzskaite (datums):			
Putna numurs kartē	Kartes numurs <small>(ja ir vairākas karšu lapas)</small>	Putna suga <small>(saīsin.)</small>	Biotops <small>(griezēm obligāts)</small>	Putna numurs kartē	Kartes numurs <small>(ja ir vairākas karšu lapas)</small>	Putna suga <small>(saīsin.)</small>	Biotops <small>(griezēm obligāts)</small>

Ja putnu ir vairāk, lūdzu aizpildiet otru lapu!

Lūdzu rezultātus iesūtīt nekavējoties pēc pēdējās uzskaites! PALDIES PAR CENTĪBU!

Naktspuṡnu balsu pazīšanas pašnovērtējuma anketa

Lūdzu uzrakstiet, cik labi pazīstat katras sugas balsi dabā. LŪDZU nepārspilējiet savas zināšanas, jo par to, ka kādas sugas balsi nepazīstat, Jums divi kā skolā neviens neliks, bet tas ļaus objektīvāk vērtēt Latvijas puṡnu populāciju stāvokli.

PALDIES PAR PATIESĪBU!

Novērotāja vārds un uzvārds:.....

Pašnovērtējuma datums:.....

Uzskaitītie naktspuṡnu parauglaukumi:.....

Nr.	Suga	Balss pazīšanas līmenis		
		Nepazīstu	Pazīstu vāji	Labi pazīstu
1.	Lielaġ dumpis <i>Botaurus stellaris</i>			
2.	Paipala <i>Coturnix coturnix</i>			
3.	Laukirbe <i>Perdix perdix</i>			
4.	Dumbrcālis <i>Rallus aquaticus</i>			
5.	Ormanītis <i>Porzana porzana</i>			
6.	Mazais ormanītis <i>Porzana parva</i>			
7.	Grieze <i>Crex crex</i>			
8.	Vistilbe <i>Lymnocyptes minimus</i>			
9.	Mērkaziņa <i>Gallinago gallinago</i>			
10.	Ķikuts <i>Gallinago media</i>			
11.	Sloka <i>Scolopax rusticola</i>			
12.	Meža pūce <i>Strix aluco</i>			
13.	Ausainā pūce <i>Asio otus</i>			
14.	Purva pūce <i>Asio flammeus</i>			
15.	Vakarlēpis <i>Caprimulgus europaeus</i>			
16.	Kārklu ļauķis <i>Locustella naevia</i>			
17.	Upes ļauķis <i>Locustella fluviatilis</i>			
18.	Seivi ļauķis <i>Locustella luscinioides</i>			
19.	Grīšļu ļauķis <i>Acrocephalus paludicola</i>			
20.	Ceru ļauķis <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>			
21.	Krūmu ļauķis <i>Acrocephalus dumetorum</i>			
22.	Purva ļauķis <i>Acrocephalus palustris</i>			
23.	Ezeru ļauķis <i>Acrocephalus scirpaceus</i>			
24.	Niedrustrazds <i>Acrocephalus arundinaceus</i>			
25.	Lakstģgala <i>Luscinia luscinia</i>			
26.	Zilrģklģte <i>Luscinia svecica</i>			